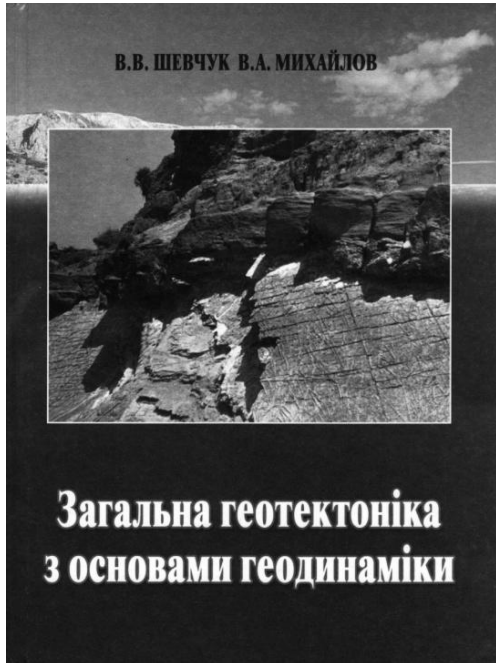

М.С. Ковальчук

ПІДРУЧНИК «ЗАГАЛЬНА ГЕОТЕКТОНІКА З ОСНОВАМИ ГЕОДИНАМІКИ»

ДЛЯ СТУДЕНТІВ ГЕОЛОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ (Шевчук В. В., Михайлов В. А.

Загальна геотектоніка з основами геодинаміки: Підручник. – 2-ге вид., випр. – К.: Вид.-полігр. центр «Київський університет», 2005. – 328 с.)

Геотектоніка – розділ геології, що відокремився в самостійну наукову дисципліну в 30-ті роки ХХ ст. Геотектоніка являє собою науку про будову, рухи й деформації літосфери та її розвиток у зв'язку з розвитком Землі в цілому.

Геодинаміка як наука почала виокремлюватися від інших наук про Землю в 1950-ті роки, після того як були сформульовані основи теорії літосферних плит.

Геодинаміка – наука про глибинні явища і процеси, що виникають у результаті еволюції Землі та зумовлюють рух мас речовини й енергії як всередині, так і в зовнішніх оболонках Землі. Вона вивчає динаміку геосфер і Землі в цілому, досліджує фізичні умови тектонічних рухів, деформацій мас гірських порід і земної поверхні, а також зовнішні сили, що діють на динаміку планети.

На відміну від геотектоніки, геодинаміка використовує дані трьох основних наук про Землю – геології, геофізики й геохімії і є, такий спосіб дисципліною, що синтезує.

Тому, цілком логічно розглядати ці дві навчальні дисципліни в одному підручнику у взаємозв'язку, оскільки у вирішенні найбільш загальних питань – причин тектонічних рухів і деформацій та розвитку структури літосфери загалом – геотектоніка поєднується з геодинамікою, тому що остання вивчає сили, які діють в масштабі усієї Земної кулі.

Саме окреслене коло питань і складає зміст підручника «Загальна геотектоніка з основами геодинаміки» за авторством професорів В.В. Шевчука і В.А. Михайлова.

Зважаючи на те, що суттєві зміни в загальногеологічному світогляді та у змісті геотектоніки як науки привели до певних уточнень в навчальних і робочих навчальних програмах та методиці викладання навчальної дисципліни, на своєчасну появу такого навчального видання наукова і науково-педагогічна спільнота чомусь не відреагувала. Навчальне видання об'ємом майже 19 умовних друкованих аркушів складається з двох основних розділів та 11 глав. У підручнику відповідно до навчальної програми охарактеризовано предмет, методи, основні етапи розвитку геотектоніки, фізичні основи тектонічного аналізу; наведено короткі відомості про внутрішню будову і речовинний склад Землі; розглянуто тектонічні рухи, методи їх вивчення та тектонічні дислокації; наведено дані про сучасну активність планети та основні положення тектоніки літосферних плит; дана характеристика основних структурних елементів континентів і океанів; висвітлено головні етапи і закономірності розвитку Землі і літосфери. Значна кількість вдало підібраних рисунків полегшують сприйняття матеріалу. Курс ґрунтується на знаннях, отриманих студентами при вивченні загальної геології, мінералогії, петрографії, структурної геології, геофізики, палеонтології.

Мета – дати знання про характер і типи тектонічних рухів земної кори, головні структурні елементи тектоносфери і літосфери, тектоніку океанів і континентів, основні тектонічні порушення та їх роль в будові і розвитку земної кори, кінематичні, динамічні та геологічні умови утворення плікативних та диз'юнктивних тектонічних порушень, загальні закономірності розвитку земної кори і природу тектонічних процесів.

Набуті знання майбутні фахівці зможуть використовувати при прогнозі, розвідці та видобуванні корисних копалин, вирішенні інженерно-геологічних та інших спеціальних задач.

Незважаючи на те, що геодинаміка є кількісною наукою та основними її методами є математичне і фізичне моделювання, автори намагалися звести до мінімуму використання формул й у спрощеній формі викласти фізичні основи тектонічного аналізу при максимально чіткому і зрозумілому викладенні основних понять.

Враховуючи те, що геотектоніка є теоретичним стрижнем всієї геології, вона має чимале прикладне значення, зокрема у зв'язку з пошуками родовищ різних корисних копалин, як рудних, так і нерудних та горючих, оскільки тектонічні умови й особливості тектонічного розвитку є одним з головних факторів, що контролюють розміщення їх покладів. Цілком доречним у гл. 7–10 розд. 2 є наявність підрозділів, які містять дані про корисні копалини та особливості металогенії певних структурних елементів земної кори.

Користь від такого підручника для студентів, які отримують геологічну освіту, визначається спеціалізацією різних розділів наук про Землю та необхідністю їх сумісного розгляду для того, щоб в подальшому адекватно розуміти будь-яке питання, пов'язане з будовою та еволюцією Землі.

Хоча видання є вже другим і виправленим, авторам не вдалося уникнути певних недоліків, зокрема підрозділів, які складаються з двох речень; бракує питань для самоконтролю й самоперевірки.

Шановним професорам В.В. Шевчуку та В.А. Михайлову хочеться побажати творчого натхнення в написанні нових навчальних посібників і підручників.

Інститут геологічних наук НАН України, м. Київ
Ковальчук Мирон Степанович
e-mail: kms1964@ukr.net

Стаття надійшла: 19.11.2014